

Tekst: Truus Zonneveld

Een bijzonder duingebiedje, het Kieftenvlak, wordt het decor voor een nieuw en spraakmakend project. Waterleidingbedrijf PWN en het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK) ontwikkelden gezamenlijk een plan om dit infiltratiegebied tussen Wijk aan Zee en Heemskerk tegen de onontkoombare zeespiegelstijging te beschermen.

In de zeereep van de Noordsvaarder op Terschelling waar de natuur volledig vrij spel heeft, zijn door wind en water mooie kerven ontstaan.
Foto: Joost Bouwmeester



Doorbraak in de duinen



De zeereep ter hoogte van het Kieftenvlak wordt geplagd en er worden stuifkuilen in de zeereep gemaakt; rechts de situatie vóór de werkzaamheden. Foto's: Tycho Hoogstrate

Het Kieftenvlak is een duingebied van pakweg 60 hectare groot, en onderdeel van het Noord-Hollands Duinreservaat. Ooit was dit duinweide met grazend vee, later werd dit door PWN bebost met Oostenrijkse dennen. En nog later kreeg het de huidige bestemming infiltratiegebied. Juist hier staat iets bijzonders op stapel, het 'Uitvoeringsplan Kieftenvlak'. Volgens PWN-adviseur Tycho Hoogstrate, één van de opstellers van het plan, is het voor het eerst dat àlle veiligheids- en natuurbelangen samenkomen. "Ik zie dat als pure winst van onze samenwerking. Een unicum."

Lappendeken aan organisaties, belangen en doelen

'Uitvoeringsplan Kieftenvlak' is een gezamenlijk project van PWN, het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK) en Rijkswaterstaat. Bij het beheer van duinen zijn talloze partijen betrokken, elk met eigen visie en belangen. Variërend van Rijkswaterstaat die met zandsuppleties de basis kustlijn handhaaft, HHNK die de zeewering beschermt met helmbeplanting en PWN die waakt over het delicate evenwicht tussen drinkwatervoorziening, natuurbehoud en recreatie. Provincie en Rijk zijn overkoepelend verantwoordelijk. Tel daar 'Brussel' bij op dat met de Europese Natura 2000 specifieke eisen stelt aan het beheer van de duinen, plus het landelijke Programma Aanpak Stikstof (PAS), tja, dan snapt een kind dat samenwerking complex is. Bij het Uitvoeringsplan Kieftenvlak heeft dit evenwel tot duurzame, effectieve oplossingen geleid die minder kostbaar uitpakken dan wanneer iedereen voor zich had gewerkt.

Nieuwe aanpak: duinenrij openbreken

Is de verregaande samenwerking al bijzonder, pas echt spectaculair is dit project vanwege de nieuwe visie op kustverdediging. Tycho Hoogstrate is de gedreven pleitbezorger van deze nieuwe aanpak. "Het mooie is dat we de natuur gaan aanwenden om het land te beschermen. Vroeger sloten we de duinenrij het liefst hermetisch af, nu breken we hem weer open zodat er weer nieuwe duinen kunnen ontstaan door het stuifzand vanuit zee. Noem het maar een nieuwe mentaliteit ten aanzien van kustverdediging. Twintig jaar geleden was dit ondenkbaar. Onze aanpak is nu uitvoerbaar omdat door recente berekeningen de haalbaarheid is aangetoond."

Niet meer bang voor stuifzand

De zeespiegelstijging dwingt tot inventieve maatregelen. Nu al is het Kieftenvlak onvoldoende beschermd





De duinpaardenbloem, kenmerkend voor een tamelijk zeldzame plantengemeenschap het zogenoemde duinpaardenbloemgrasland. Foto: Joost Bouwmeester

tegen uitzonderlijke stormen. Het ligt namelijk achter een relatief smal stuk zeereep waar, omdat het Oer-IJ hier ooit stroomde, de omringende duinen ook nog eens lager zijn dan elders. Vanwege de zeespiegelstijging wordt gekozen voor 'dubbele veiligheid'. Alleen de eerste duinenrij in de zeereep biedt onvoldoende garantie, ook de duinen daarachter moeten 'stormproof' zijn. Die eerste duinen dienen rugdekking te krijgen van de duinen daarachter, de zogeheten primaire waterkering. Zo is in 2009 ook officieel besloten in het stuk 'Zandige Kust' van HHNK. En met dat besluit



kwam het Kieftenvlak 'buitendijks' te liggen, ofwel in de gevarenzone. Tycho: "Verkassen van het infiltratiegebied is ondoenlijk. Het enige wat erop zit is het gebied te beschermen. Maar dan niet op de conservatieve manier door de duinen te beletten om te verstuiven, maar op een flexibele wijze met verstuiving. Als je niet meer bang bent voor stuifzand, kun je het zand in je voordeel aanwenden."

Nieuwe duinen door stuivend zand

"We gaan het Kieftenvlak beschermen met een 'dam' van zand die voor een deel door ons wordt opgeworpen, maar later door wind en stuivend zand zijn definitieve vorm krijgt. Daartoe verdiepen we één bestaande kerf en leggen we één nieuwe kerf aan. We leggen ook nieuw duin aan, of tenminste: we helpen een handje door in het gebied tussen deze twee kerven te plaggen en stuifkuilen te graven waardoor nieuwe duinvorming wordt gestimuleerd."

Slim gebruik van stuivend zand

Blijkbaar zijn Nederlanders niet alleen goed in aanleg van dijken en dammen, ook in de aanleg van duinen?! "Ach," relativeert Tycho, "zo indrukwekkend is het nou ook weer niet hoor. Zie het als een kinderstapje in het licht van de zeespiegelstijging. Dat de duinen qua vorm zullen veranderen is eigenlijk ook niet heel bijzonder. Vroeger waren de duinen altijd al aan het wandelen en vertoonden ze grote gaten. Dat zie je goed op 17e-eeuwse schilderijen van Egmond en Zandvoort. Het idee dat de duinen een aaneengesloten massieve duinenrij behoren te zijn, is eigenlijk nog maar 150 jaar oud. Als je het zand met helmgras vastzet, groeit alleen de zeereep de hoogte in, maar verstart de rest van de duinen. Om daar weer beweging in te brengen geven PWN en HHNK sinds 1998 meer ruimte aan verstuivingsdynamiek. Kijk maar naar 'het gat van Heemskerk'. " (zie ook DUIN 2015-1, p.18).

Wat zijn de voordelen van deze nieuwe aanpak?

Tycho: "Een windgestoven duin, zo blijkt uit onderzoeken, is sterker dan een aangelegd zandduin. De structuur is hechter, steviger, veel beter dus. Laten verstuiven heeft ook als voordeel dat we geen groot en kostbaar materieel in kwetsbaar duingebied hoeven in te zetten. En de 'overpoedering' van zand is een zegen voor de natuur, want het stuifzand komt uit zee en is zeer kalkrijk, wat weer ten goede komt aan de zogeheten kalkrijke duinpaardenbloemgraslanden met duinviooltjes, walstro en tijm. Niet zomaar wat bloemetjes, maar een vegetatie die door Europa als zeer waardevol wordt aangemerkt en die we in stand moeten houden. Dus iedereen is gecharmeerd van deze maatregelen!" •





Artist impression van noordelijk deel project Kieftenvlak. Boven bestaande situatie, onder na uitvoering. De geplagde plekken achter de zeereep worden aangevuld met strandzand dat door kleine kerven naar binnen stuift. Ook zijn als experiment kleine stuifkuilen aangelegd, waarvan we hopen dat ze uitgroeien tot nieuwe 'doorgeefluiken' in de zeereep. Foto's: T. Hoogstrate, bronmateriaal https://beeldbank.rws.nl Rijkswaterstaat

Truus Zonneveld is tekstschrijver en redacteur, verbonden aan Tekstbureau Zonneveld & Thöne Beverwijk, gespecialiseerd in publicaties over landschap, natuur en cultuurhistorie. www.tekzt.nl/

Dit artikel is eerder verschenen in Landschap Noord-Holland, jrg. 42, nr. 3, augustus 2015